
Satu Ojala & Markku Sippola

Uskomuksia vai tosiasiallisia muutostarpeita? Arvio hallituksen työpoliittisesta päätöksenteosta

---

Tiivistelmä

Petteri Orpon kesällä 2023 muodostama hallitus perustelee aikomiaan sosiaaliturvan ja työntekijöiden aseman heikennyksiä taloudellisella välttämättömyydellä vedoten siihen, että kilpailukykyemme ja työllisyytemme on heikommalla tolalla kuin verrokkimaissa. Puheenvuoromme ensimmäisessä osassa vertailemme Suomea eri indikaattorien valossa muihin OECD-maihin. Toiseksi käymme läpi hallituksen reformien todennäköisiä vaikutuksia ja kolmanneksi keskustelemme työmarkkinoiden tosiasiallisista muutostarpeista. Arvioimme, että Orpon hallituksen reformeilla irtaudutaan pohjoismaisesta perinteestä. Tarvittavien muutosten ydin löytyisi pohjoismaisen aktiivisen työvoimapolitiikan juurilta: investoinneista työikäisen väestön inhimilliseen pääomaan. Työikäisen väestön taidot eivät lisäänty sosiaaliturvaleikkauksilla, työttömien terveys ei parane eikä muutoksilla vastata työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmaan.

Työmarkkinoiden muutostarpeiden kehystäminen talouden realiteeteilla

Vallitseva talousdiskurssi maassamme korostaa talouden realiteetteja, yli varojen elämistä ja säästämisen ja reformien tarvetta. Jopa väistytvä presidenttimme Sauli

Niinistö otti valtiopäivien kevään 2024 istuntokauden avajaisissa kantaa Suomen talouden tilanteeseen: ”Suomessa sakkaa pahasti ja pysyvästi” (Yle 7.2.2024). Mikä Suomen taloudessa sakkaa ja kuinka pysyvästi? Suomi on tällä hetkellä talouden matalasuhdanteessa, joka on pääosin Ukrainan sodan, sitä seuranneen energiakriisin ja hintainflaation tulosta. Petteri Orpon hallitus on talouden ”kriisin” varjolla tekevässä työlakeihin ja sosiaaliturvaan suuren mittaluokan heikennyksiä, mutta missä määrin tämä kriisi lopulta on sisäsyntyistä, kilpailukyvyyn, työllisyyden ja talouskasvun heikkoutta, saati työmarkkinainstituutioidemme aiheuttamaa?

Päinvastoin kuin valtaeliitin puhe antaa ymmärtää, Suomen tuottavuuden ja työllisyyden kasvu ei ole huolestuttavalla uralla. Itse asiassa eri indikaattorit kertovat verrattain hyvästä tilanteesta (taulukko 1). Edes valtion velkaantuneisuus ei OECD-maiden keskiarvoon verrattuna ole hälyttävän suuri. Ongelmia toki on: tuottavuuskehitys on vaatimatonta (Calligaris ym. 2023), ja valtion budjetti on vakavasti alijäämäinen. Alijäämä aiheutuu suurelta osin poliittisista päätöksistä, joita hallitukset yksi toisensa perään ovat tehneet. Erityisesti kokonaisveroasteen on annettu laskea, vaikka maamme on pohjoismainen julkispalveluvaltio, jossa ihmiset on suojattu sosiaalisilta riskeiltä sosiaalivakuutuksella, eikä heidän ole tarvinnut ostaa itse esimerkiksi koulutus- ja hoivapalveluitaan markkinoilta.

Taulukko 1. Muutamia Suomen taloudellisia kuvaajia verrattuna valittuihin OECD-maihin

	Bruttokansantuote (2022), tarkasteluhetkellä per henki, US\$ (The World Bank 2024)	Nettotulot per henki verojen jälkeen, US\$, (2022), ostovoima ja vaihtokurssi huomioitu (OECD.Stat 2024)	Velan suhde BKT:hen (2022) (OECD 2024a)	BKT per työtunti (työn tuottavuus) (2022), US\$ (OECD 2024b)	Työllisyysaste (2022) (OECD 2024c)
Tanska	67 790	45 104	35%	74	77%
Suomi	50 916	42 550	74%	63	74%
Saksa	48 718	47 013	65%	69	77%
Italia	34 776	38 087	148%	54	60%
Japani	33 823	41 776	254%	48	78%
Portugali	24 515	27 699	115%	43	71%
Ruotsi	56 373	43 495	53%	75	77%
Britannia	46 125	48 972	104%	60	76%
Yhdysvallat	76 329	48 793	144%	74	71%
OECD keskiarvo	43 476	38 481	89%	53	70%

Orpon hallituksen ohjelmassa on kovia työvoima- ja työmarkkinapoliittisia toimia: irtisanomisen ja määräaikaisten työsopimusten helpottaminen, ensimmäisen sairauslomapäivän säätäminen palkattomaksi, työttömyysturvan eri leikkaukset, työssäoloehdon tiukentaminen, poliittisten ja tukilakkojen rajoittaminen, paikallisen sopimisen laajentaminen ja valtakunnansovittelijan liikkumavaran kaventaminen. Näitä toimia kutsutaan hallitusohjelmassa ”talouskasvua ja kilpailukykyä tukeviksi työmarkkinauudistuksiksi” (Valtioneuvosto 2023, 60). Eri reformeilla hallituksen aikomuksena on lisätä työllisten määrää 100 000:lla, vaikka hallitus tai valtionvarainministeriö ei ole kyennyt – eikä kykene edelleenkään – laskemaan näiden toimien työllisyys- ja valtiontaloutta vahvistavia vaikutuksia (emt., 243).

On totta, että työllisyydessä ja työn tuottavuudessa Suomi on takamatkalla muihin Pohjoismaihin nähden. Vertailumailla ei ole kuitenkaan ollut Nokian romahduksen (vastasi useita prosentteja Suomen bruttokansantuotteesta), eurokriisin (euroalueella pitkittynyt lama 2010-luvulla) ja Ukrainan sodan (Suomen kauppa kärsi Pohjoismaista eniten) kaltaisia ulkoisia talouskasvua heikentäviä tekijöitä vaivoinaan. Eksogeenisten kriisien puuttumisen lisäksi muut Pohjoismaat ovat paremmassa asemassa siinä, että näissä maissa ei ole niin suurta ikäpyramidin ”pullistumaa” kuin Suomessa. Meillä suuret, sodanjälkeiset ikäluokat ovat nyt eläkkeellä. Maahanmuutto on pitkään ollut vähäisempää kuin esimerkiksi Ruotsissa, eikä se auta tai riitä korjaamaan huoltosuhdetta, kun syntyvyys on vähentynyt roimasti. Näitä ongelmia ei korjata työmarkkinarakenteita purkamalla vaan sosiaalipoliittisilla toimilla, kuten maahanmuutto- ja perhepolitiikalla.

Suomen muita Pohjoismaita korkeampi pitkäaikaistyöttömyys taas johtuu harvaan asutun maan erityispiirteistä ja työttömien koulutus- ja terveystarpeista. OECD:n (2020) arvion mukaan Suomen suurimmat työllistymisen esteet ovat työpaikkojen puute ja usein terveysongelmista johtuva työnhausta luopuminen harvaan asutuilla seuduilla (26 % tutkituista työttömistä), epävakaa kiinnittyminen työmarkkinoille ja vaihtelevat pätkätyöt (20 %) sekä nuorten ja keski-ikäisten osaamisvajeet (yht. 17 %). Eriasteisista työkykyvajeista kärsi peräti 45 prosenttia työtä vailla olevista. (OECD 2020.) Myös Talouspolitiikan arviointineuvosto (2024) muistutti näistä työllistymisen esteistä. Ne muodostavat suurin piirtein kaksi kolmannesta kaikista työllistymisen esteistä (ks. OECD 2020), ja näihin pitäisi keskittää myös toimet.

Paitsi taloustilanteella Orpon hallitus on perustellut työllisyystoimiaan muiden Pohjoismaiden malleilla. Toimilla otetaan kuitenkin askeleita *poispäin* muista Poh-

joismaista. Paikallisten neuvottelujen mandaatin laajentaminen ammattiliittoon kuulumattomalle luottamusvaltuutetulle ja ammattiliiton legitimitettiin murtaminen eivät edusta pohjoismaista työmarkkinamallia. Johtopäätös on ilmeinen siitäkin syystä, että vastapainoksi heikennyksille työntekijöiden vaikutusmahdollisuuksia työpaikkojen päätöksentekoon ei olla vahvistamassa (Kannala 2024).

Itse asiassa edellinen, Sanna Marinin, hallitus joutui toimimaan huomattavasti katastrofaalisemmassa tilanteessa, kun kevään 2020 koronasulku heikensi Suomen taloudellista tilannetta (Suomen Pankki 2021). Tuossa tilanteessa hallitus käynnisti ja sai ripeästi päätökseen kolmikantaiset neuvottelut työnantaja- ja työntekijäliittojen kanssa toimista, joilla väliaikaisesti helpotettiin sekä yrittäjien että työntekijöiden tilannetta (ns. koronapaketti). Nykyisessä kiirettömässä tilanteessa Orpon hallitus on, leikattuaan ensin itse verotusta, toteuttamassa radikaaleja työreformia perustellen niitä taloudellisella ”välttämättömyydellä”.

Reformit tulevat todennäköisesti lisäämään ristiriitoja ja epävarmuutta työmarkkinoilla, millä on taas haitallisia työmarkkina-, kilpailukyky- ja talousvaikutuksia. Muissa Pohjoismaissa työmarkkinareformia on edistetty asteittain ja maltillisesti, työmarkkinaosapuolia kuunnellen ja konsultoiden (Kärrylä 2024). Suomen hallitus sitä vastoin kieltäytyy kolmikantaisista neuvotteluista eikä siten tunnista Suomen työmarkkinamallin ja yhteiskuntasopimuksen ”ydintä”. Ruodimme seuraavaksi Orpon hallituksen joitakin työreformia tutkimustietoon nojaten.

Ehdotettujen toimien uskotut vs. todennäköiset vaikutukset

Irtisanomisen ja määräaikaisuuksien sekä sairauslomapäivän palkattomuuden työllisyysvaikutukset

Vahvan irtisanomissuojan maissa sekä poistuma työttömyyteen että työllistyminen ovat hitaampia kuin heikon irtisanomissuojan maissa. Addison ja Teixeira (2003) eivät meta-analyysissään löytäneet erityistä yhteyttä vahvan irtisanomissuojan ja työllistymisen todennäköisyyden välillä. Tiukka irtisanomissuojalainsäädäntö voi aiheuttaa hitautta nuorten työllistymisessä ja epätyypillisten työsuhteiden kasvua, mutta yleistä vaikutusta työllisyyteen tai marginaalissa olevien aseman helpottamiseen sillä ei ole (Skedinger 2011). Micco ja Pages-Serra (2006) havaitsivat vahvan

irtisanomissuojan liittyvän ala- ja yrityskohtaiseen vaihteluun maan sisällä, mutta hekään eivät havainneet vaikutusta työllisyyteen.

Määräaikaisten työsuhteiden työllisyysvaikutuksia on yhtä lailla vaikea todentaa. Määräaikainen työsuhde voi yhtäältä toimia askeleena täysaikaiseen työsuhteeseen mutta toisaalta vaikuttaa työmarkkinoiden eriytymiseen (Hagen 2003; Eichhorst 2014). Espanjassa määräaikaisten työsuhteiden sääntelyn höllentäminen lyhensi nuorilla työaika ja vähensi työtuloja (García-Pérez ym. 2019). Ranskassa määräaikaaisuusosittainen lisääminen aiheutti suurta vaihtuvuutta erityisesti nuoren ikäluokan työpaikoissa (Blanchard & Landier 2002).

Hallitusohjelmassa (2023, 63) ehdotetaan myös ensimmäistä sairauspoissaolopäivää palkattomaksi perustellen muutosta ”työllistämisen esteiden purkamisella”. Tieteellinen näyttö asiasta on ristiriitaista. Saksassa toteutettiin sairauspoissaolajan palkan vähentäminen sadasta 80 prosenttiin, mikä vähensi sairauspoissaoloja ja siten myös työnantajien kuluja (Ziebarth & Karlsson 2010). Tason laskun vaikutusta sairastavuuteen ei kuitenkaan voitu todentaa (Puhani & Sonderhof 2010). Yhdysvalloissa toteutetussa koeasetelmassa, jossa yhden viikon työskentely oikeutti yhteen palkalliseen lisäsairauslomatuntiin, ei havaittu vaikutusta työllisyyteen (Pichler & Ziebarth 2020).

Sitä vastoin Euroopan komission tutkimuksessa on havaittu, että Pohjoismaissa sairaana töihin tulemista (*presenteeism*) ehkäisee osa-aikaisissa työsuhteissa olevien työntekijöiden mahdollisuus välttämättömiin sairauspoissaoloihin (Spasova ym. 2016, 27). Sairaana työssä oleminen tulee kalliimmaksi kuin sairauslomien asianmukainen pitäminen (Garrow 2016; Kinman 2019). On hyvin mahdollista, että Orpon hallituksen kaavailema ensimmäisen sairauslomapäivän palkattomuus johtaa lisääntyneeseen sairaana työhön tulemiseen. Reformina se kohdistuu myös epätasaisesti niille toimialoille, joille ei ole vahvistettu yleissitovaa, sairauspäivistä toisin sopivaa työehtosopimusta.

Etuusleikkausten työllisyysvaikutukset

Erilaisten etuusmuutosten käyttäytymisvaikutuksia on eritelty Alasalmen ja kumppaneiden (2020) laajassa arvioissa valtioneuvoston kanslialle. Arvion perusteella erilaiset etuusreformit vaikuttavat jonkin verran ihmisten työntekoa koskeviin päätöksiin (ks. myös Alatalo 2024, 57). Vakava puute tähänastisissa vaikutusarvioissa

kuitenkin on, että odotettujen työllisyysvaikutusten mittakaava jää usein suhteuttamatta työttömyyden volyymeihin ja arvioimatta eri elämäntilanteissa olevien etuudensaajaryhmien kannalta. Tämä koskee myös valtiovarainministeriön työllisyysvaikutusarviointeja (ks. VM 2024).

Tammikuussa 2024 uusia työttömyysjaksoja alkoi TE-toimistoissa 51 800. Kaikkiaan työttömiä työnhakijoita oli 291 100. Lisäksi työvoiman ulkopuolella työllistymistä edistävässä palvelussa tai koulutuksessa olevia oli 95 200 ja työssä olevia TE-toimistojen asiakkaita noin 122 000. Yhteensä laaja työttömyys käsitti tammikuun 2024 lopussa 508 500 TE-toimistojen asiakasta. (TEM 2024.) Orpon hallituksen työttömyysturvan leikkauksilla on laskettu vahvistettavan ”keskipitkän aikavälin rakenteellista työllisyyttä” keskimäärin 41 000 työllisellä (VM 2024). Työttömyyden volyymeja ajatellen odotetut muutokset ovat vaatimattomia, ja yksittäisten toimien vaikutukset ovat vähäiset. Eri toimet myös kohdistuvat osin samoihin ihmisiin (Alatalo 2024), mikä heikentää työllisyyslaskelmia. Laskelmat perustuvat yhtäältä kaavamaisiin SISU-mikrosimulointeihin muutosten taloudellisista vaikutuksista ihmisten tuloihin ja toisaalta aiempiin, eri maa- ja politiikkakonteksteissa tehtyihin etuusmuutosten jälkikäteisarviointeihin, joita on yhä vähän.

Toinen hyödyllinen indikaattori ovat työllisyys- ja työttömyysvirrat. Läpi 2010-luvun siirtymiä työttömyydestä ja työvoiman ulkopuolelta työlliseksi oli vuosineljänneksittäin noin 150 000 tai hieman yli, ja yhtä paljon tai hieman vähemmän siirryttiin työllisyydestä työttömyyteen ja työvoiman ulkopuolelle. Suomessa niin kutsuttu työttömien työllistymistodennäköisyys vuosineljänneksittäin oli 2010-luvulla EU-keskiarvoa *parempi*, esimerkiksi vuonna 2018 noin 30 prosenttia. Jopa Pohjoismaat Ruotsi ja Norja jäivät tällä työvoimatutkimuksiin perustuvalla mittarilla Suomen taakse tai samoille viivoille. (Lukkarinen 2019.) Työttömyys on siis jatkuvasti muuttuva, virtaava ilmiö, jonka volyymit ovat suuret, ja tulo- ja poistumavirrat suhdanteesta riippuen jotakuinkin yhtä suuret. Tilanteessa ei ole erityistä ongelmaa.

Ei ole myöskään otettu huomioon, että mahdolliset etuusmuutosten vaikutukset saattavat koskea lähinnä koulutettuja ja terveitä työttömiä, joiden on mahdollista osaamisensa ja työkykynsä puolesta sopeuttaa valintojaan taloudellisiin kannustimiin. OECD:n (2020) *Faces of joblessness in Finland* -arvion mukaan vain noin 4 prosenttia työttömistä on tilanteessa, jossa etuuksien luomat kannustinongelmat ovat ensisijainen työllistymisen este. Samalla aiotut sosiaaliturvaleikkaukset kuristavat toimeentuloa niiltä pitkittyvästi työttömiltä, joiden työllistymisen esteet

liittyvät osaamisen tai työkyvyn vajeisiin. Avuntarpeessa olevien hyvinvointi jää enenevässä määrin heidän itsensä sekä perheiden ja läheisten varaan, koska pirs-taloitunut etuusjärjestelmä aiheuttaa palveluista poiskäännättämistä (Määttä 2012). Tätä ilmiötä ei etuusreformien valmistelussa tunnisteta.

Etuusleikkaukset lisäävät myös hallinnollista taakkaa ja painetta valtion budjet-tiin, kun toimeentulotukipaine kasvaa sekä Kelassa että hyvinvointialueilla. Toisin kuin hallitusohjelmassa (Valtioneuvosto 2023, luku 4.3) väitetään nykyinen toi-meentulotuki ei ole ”vastikkeetonta”. Toimeentulotuen hakijalla, jonka ensisijainen syyperustainen etuus olisi työttömyysturva, on oltava voimassa työnhaku, ja häntä koskevat työttömän työnhakijan velvollisuudet. Mikäli työnhaku ei ole voimassa tai henkilö ei ole noudattanut työnhakijavelvollisuuksia, Kela voi alentaa toimeen-tulotuen perusosaa. Hallitusohjelma menee niinkin pitkälle, että siinä spekuloidaan toimeentulotuen epäämisellä tällaisessa tilanteessa.

Paitsi että viimesijaisen turvan epääminen olisi perustuslain vastaista, sillä olisi vakavia sosiaalipoliittisia seurauksia. Sosiaaliturvan ehdollistaminen yhdessä etuuk-sien sanktioinnin kanssa lisää hieman työllisyyttä, mutta vastapainoksi saadaan myös heikompia työsuhteita ja jopa siirtymiä työvoiman ulkopuolelle (ks. Alasalmi ym. 2020, 84–85). Lisäksi etuussanktioinnista tiedetään eri maista, että sanktioi-duilla joko on tai heille aiheutuu sanktioinnin yhteydessä terveysongelmia, koti-talouksia ovat kohdanneet vakavat toimeentulo-ongelmat ja hätäavun tarve, sank-tioitujen vanhempien perheissä on esiintynyt tavanomaista enemmän lasten kaltoinkohtelua, ja sanktiot myös kasautuvat samoille ihmisille. Etenkin viimesijaisen turvan saajilla myönteiset siirtymät kohti kuntoutusta, koulutusta ja työtä ovat vähäisiä. (Pattaro ym. 2022; Mäkinen & Ojala 2024.) Wright ja kumppanit (2020) tulkitsevat Ison-Britannian yleistuen aiheuttaman työttömien kärsimyksen jopa *valtion aiheuttamaksi väkivallaksi (state-inflicted harm)*.

Kun työttömyys-nimistä ilmiötä ratkotaan kapeasti etuusleikkauksilla, riskeerataan samalla pitkittyvästi työttömien toimeentulo, toimijuus ja terveys. Niille työttömille, jotka eivät ole motivoitavissa etuusmuutoksilla, aiheutuu työmarkki-noista etäännyttäviä syrjäyttäviä vaikutuksia. Erityisesti perus- ja viimesijaisen turvan varassa olevilla erilaisten kielteisten vaikutusten mekanismina on kognitiivinen, riittämättömästä toimeentulosta aiheutuva stressi (Mani ym. 2013). Tällaiset todennäköiset negatiiviset työllisyysvaikutukset on täysin sivuutettu suomalaisessa julkiskeskustelussa työllisyysvaikutusarvioinnista ja sosiaaliturvasta.

Työttömyys aiheuttaa aina erilaisia hyvinvointivajeita. Toimeentulostressin aiheuttaminen työttömien enemmistölle muodostaa riskin myös kielteisille terveysvaikutuksille. Keskeiset ministerit taas tuntuvat mieltävän, että etuusmuutoksilla kurottaisiin valtiontaloutta parempaan kuosiin. Reformien mahdollisten syrjäyttävien vaikutusten sivuuttaminen vaikutusarvioinneissa kertoo, että työttömyyden monisyisyyden ja toimenpiteiden erisuuntaisten seurauksien problematiikkaa ei ymmärretä alkuunkaan.

Paikallisen sopimisen ”vapauttamisella” ei työllisyysvaikutuksia

Hallitusohjelmassa esitetään virheellisesti, että paikallisen sopimisen edistämällä olisi työllisyysvaikutuksia. Valtionvarainministeriön virkamieskunta ei kyennyt laskemaan paikallisen sopimisen työllisyysvaikutuksia hallitusohjelmaan, joten hallituksen käyttämä, sopiva ”tutkimustulos” löytyi yrittäjien lobbausjärjestöltä, Suomen Yrittäjiltä (SY).

Kyseessä on marraskuussa yrittäjille kohdistettu kysely, johon vastasi noin 1 300 pk-yrittäjien edustajaa. Alle 40 prosenttia kyselyyn vastanneista näki yrityksensä voivan helpottaa mahdollista työvoimapulaa, jos paikallinen sopiminen lisääntyisi. Vastaajille ei kuitenkaan esitetty suoraa kysymystä siitä, aikovatko he palkata lisää työntekijöitä, mikäli palkoista ja työehdoista sovittaisiin liittotason sijasta paikallisella tasolla. Asiasta käytiin julkisuudessa myös sanaharkka, johon osallistuivat työministeri Arto Satonen ja ETLA:n tutkija Antti Kauhanen. Kauhanen totesi STT:lle (HS 2024): ”Edunvalvontajärjestön kyselyssä ei ole mitään tutkimusasetelmaa, joka mahdollistaisi muutosten vaikutusten analysoinnin”. Satonen taas puolusti SY:n selvityksen käyttämistä argumenttina paikallisen sopimisen positiivisten työllisyysvaikutusten puolesta.

Työmarkkinasopimisen tason yhteyttä työllisyyteen on kuitenkin tutkittu. Garneron (2021) tutkimuksessa tunnistettiin eroja keskitettyjen (tyypillisesti kolmikantaisten), koordinoitujen (tyypillisesti kaksikantaisten mutta keskusjärjestöjen koordinoimien) sekä hajautetumpien palkanmuodostusjärjestelmien ja eri työllisyystulemien välillä. Analyysin mukaan keskitetyn ja koordinoitun neuvottelun maissa työllisyysasteet olivat vertailun korkeimmat ja palkkaeriarvoisuus pienintä. Keskitetyn neuvottelun maissa, kuten Suomessa, yritystasolla on neuvoteltu rajatummmin, kun taas koordinoitun neuvottelun maissa alakohtaiset sopimukset avaavat

yrittäjätyömarkkinoille paljon sopimisen varaa. Keskitetyillä ja koordinoituilla työmarkkinamalleilla on ollut kaikkiaan myönteisiä, työllisyyttä tukevia vaikutuksia. Lisäksi Garneron analyysissä nimenomaan Suomelle ja Belgialle tyypillinen, keskitetty ja yleissitova työmarkkinamalli jopa *alensi työttömyyttä*. Yhteys oli tilastollisesti vahva.

Orpon hallitus on siirtämässä sopimisen painopistettä vahvasti paikalliselle tasolle taloudellisessa laskusuhdanteessa, mikä Thommenin (2022) tutkimuksen tulosten mukaan on jopa haitallista. Mainitun tutkimuksen mukaan työehtosopimisen joustavoittamisella matalasuhdanteessa ei ole myönteisiä työllisyysvaikutuksia, ja sillä on lähinnä kielteisiä lyhyen tähtäimen työllisyysvaikutuksia 15–54-vuotiaisiin ja vähän koulutettuihin työntekijöihin.

Mitä tarvittavat työllisyys- ja työmarkkinatoimet olisivat?

Tarvittavat työllisyystoimet edistävät terveyttä, koulutusta ja työstä saatavia ansioita

Työmarkkinoiden muutostoimien ja valtiovarainministeriön työllisyyslaskelmien tulisi nojata tutkimuksessa tunnistettuihin ongelmiin. Työttömyyden hallinnassa olisi tunnustettava, että Suomi on muihin Pohjoismaihin verrattuna harvaan asuttu maa. Työhausta luopuminen harvaan asutuilla alueilla on suurin yksittäinen työllistymisen este (OECD 2020). Alueilla työmahdollisuuksia räätälöidään ja työkykyä on edistettävä te-palveluiden, työnantajien, oppilaitosten ja sote-palveluiden yhteistyönä. Tällaisen työskentelyn koordinointiin on te-palveluilla jo palveluvalikoimaa ja yhteistyösuhteita, kunhan työvoimapalveluiden toimeenpanoa kuormittavaa etuusbyrokratiaa (Kauhanen ym. 2022) vähennettäisiin.

TE2024-uudistuksessa olisi tuhannen taalan paikka huolehtia alueilla tarvittavien palveluiden resursoinnista. Mitä pitempään ihmiset ovat olleet työvoiman ulkopuolella, sitä tärkeämpiä heille ovat terveyspalvelut, kuntouttava työtoiminta, työkokeilut, uudet ammatilliset tutkinnot ja palkkatukipaikat. Työttömille tulee lopulta järjestää riittävät terveyspalvelut oikea-aikaisesti. Näille toimille tulee myös pystyä laskemaan työllisyysvaikutukset, vaikka se on vaikeaa.

Osa tarvittavista toimista on pääosin sosiaalipoliittisia, ja tämäkin pitää hyväksyä. Tosiasiallisesti työkyvyttömiä työttömiä tulee lakata siirtämästä etuudelta toiselle

aina uudelleen ympäri ”etuuskehää” (STM 2022, 91), joka koostuu työmarkkinatuen, sairauspäivärahojen ja hylättyjen työkyvyttömyyseläkehakemusten vuorottelusta. Oikea toimi ei ole myöskään lisätä sairaiden ihmisten viimesijaisen toimeentuloturvan velvoittavuutta.

OECD-arviossa (2020) toiseksi yleisin työllistymisen este oli työn epävakaus. Tämän tilanteen parantaminen edellyttää muutosta päivänpoliittiseen keskusteluun. Työmarkkinoiden joustavoittamista tavoitelleet reformit eri maissa ovat johtaneet tilanteeseen, jossa työvoiman käyttö on jo liian joustavaa. Vastikään julkaistussa vertailevassa analyysissä 26–31 prosenttia työllisistä (sisältäen itsensä-työllistäjät) työskenteli eri Pohjoismaissa epävakaissa työjärjestelyissä; Suomessa lukema oli vertailun korkein, 31 prosenttia (Ilsøe & Larsen 2021, 11–12).

Liian joustavat ja heikot työt lisäävät valtiontalouteen kohdistuvaa fiskaalista kuormitusta ja sovitellun työttömyysturvan ja muiden etuuksien tarvetta. Työmarkkinoiden eriytymistä koko työuransa tutkinut Manchester Business Schoolin professori Jill Rubery onkin todennut, että Euroopan valtioiden tulisi pyrkiä edistämään työsuhteeseen perustuvaa työtä (*relational employment*). Alustatyön ja kevytyrittäjyyden kaltaiset katveet tulisi saattaa sääntelyn piiriin. (Rubery ym. 2016.)

Vastaaminen OECD-arvion (2020) havaintoon nuorten ja aikuisten koulutusvaajeista edellyttää puolestaan paluuta pohjoismaisen aktiivisen työvoimapolitiikan juurille: investointeihin työikäisen työvoiman osaamiseen (Bonoli 2010). Työikäisessä väestössämme on yhä aivan liikaa perusasteen tutkinnon varassa olevia. Heidän aktivointinsa ei onnistu etuusleikkauksilla vaan työvoimakoulutuksilla ja ammatillisella tutkinnolla. Vaikuttavinta kouluttautuminen aikuisena on vähiten koulutetuilla (ks. Ojala & Pyöriä 2021).

Työllisyystoimet tulisikin suunnata te-palveluiden, oppilaitosten ja työnantajien yhteistyöhön työvoima- ja tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Eritoten tarvittaisiin rekrytoivia työvoimakoulutuksia ja oppisopimuksia yhteistyössä yritysten ja oppilaitosten kanssa. Työmarkkinoiden alituinen rakennemuutos edellyttää myös etuutta, jolla on mahdollista kouluttautua aikuisena uuteen ammattiin.

Työmarkkinamallin tulee edistää yritysten järjestäytymistä ja vihreää siirtymää

Hallituksen esittämiin ja työnantaja- ja yrittäjäjärjestöjen kannattamiin työmarkkinamallin muutossuunnitelmiin tarvitaan aikalisä. On mahdollista, ettei esitetyille

muutoksille ole erityistä tarvetta tai että ne ovat työmarkkinoiden ja talouden kannalta haitallisia. Tutkimusperustainen arvio tilanteesta puuttuu. Tulisi huolella arvioida eri Pohjoismaiden työmarkkinamalleja, sopimisen käytäntöjä, ”vientimallin” tarvetta eri alojen kannalta, yleissitovuuden merkitystä, paikallista sopimista työehtosopimusten puitteissa tai niistä riippumatta, työpaikkatason päätöksentekoa ja työntekijöiden ja työnantajien tulkintaetuoikeutta eri maissa, työrahasäädöksiä, työvoiman joustavan käytön muotoja ja sääntelyä, irtisanomis- ja muutosturvasääntelyä, sairauspoissaolojen korvaamista, työpaikan ristiriitojen ratkointia, työtuomioistuimen ja työsuojeluviranomaisen työnjakoa, samoin kuin ansio-, perus- ja viimesijaisen turvan kestoa, tasoa ja velvoittavuutta. (Ks. Ojala 2023.)

Arvioimme myös, että luottamushenkilörakenteen purkaminen ja liittoon kuulumattomien luottamusvaltuutettujen salliminen työpaikkatason paikallisessa sopimisessa heikentäisi mahdollisuuksia hallita työehtojen ja -olojen kehitystä. Erityisesti työlainsäädännön ja työehtosopimusten soveltamista koskeva asiantuntija-apu tuo suojaa työntekijälle henkilökohtaisissa ja paikallisissa neuvotteluissa ja vahvistaa oleellisesti myös hänen mahdollisuuksiaan tukeutua asiantuntija-apuun ristiriitatilanteissa työpaikoilla.

Edustuksellisiin tes-neuvotteluihin nojaava työehtosopimusjärjestelmä ja niihin sisällytetty paikallinen sopiminen voivat turvata Suomen työmarkkinoiden kehitystä jatkossakin. Ensinnäkin järjestelmä ehkäisee yritysten välistä työehdoista käytävää kilpailua. Näin vältetään palkkakilpailulta ja ajautumiselta kohti yhä heikompia työsuhteita ja segmentoituvia työmarkkinoita. Toiseksi kaksikantaisten työehtosopimusten paikallista soveltamista koskevia ristiriitoja ratkoo nyt kaksikantainen elin, työtuomioistuin. Paikallisen sopimisen ulottaminen järjestäytymättömille työpaikoille tarkoittaisi samalla, että työtuomioistuinrakenne heikkenisi ja työsuojeluviranomaisten paine valvoa työpaikkasopimuksia lisääntyisi. Tällaista hallinnollista kuormitusta hallitus on tuskin ennakoanut.

Merkittävä työmarkkinatoimi tässä tilanteessa olisikin suositus yrityksille liittyä työnantajajärjestöihin ja työntekijöille työntekijäliittoihin. Nykyisessäkin työehtosopimusrakenteessa on enenevästi paikallista sopimista koskevia kirjauksia mitä tulee esimerkiksi työaikoihin tai palkkoihin, mutta näitä kirjauksia on voitu hyödyntää vain järjestäytyneillä työpaikoilla ja vain ammattiliittoon kuuluvan luottamushenkilön välityksellä. Järjestäytymällä yritykset ja työntekijät voivat vaikuttaa paikallisen sopimisen edistämiseen nykyisen työehtosopimusinstituution sisällä. Aleneva jär-

jestäytymisaste ei edellytä työmarkkinamallin murtamista vaan työnantajien ja työkäisen väestön muistuttamista siitä, miksi molempia osapuolia tukevat ja turvaavat instituutiot on aikanaan luotu.

Hallittu työmarkkinoiden muutos on erittäin tärkeää myös eksistentiaalisen kriisin eli ilmastonmuutoksen hillinnässä. Työmarkkinaosapuolten soisi voivan käyttää aikansa toimialakohtaisesti siihen, että Suomessa saadaan työn ja tuotannon rakenteet pikimmiten kestäviksi hiilipäästöjen ja luontokadon hillinnän kannalta. Tilanne edellyttää aivan uudenvlaisia kollektiivisia neuvotteluita ja uutta sääntelyä – jota hiljattain peräänkuuluttivat luontokadon osalta Finanssialan, Elinkeinoelämän keskusliiton ja Sitran johtajat (Ahosniemi ym. 2023). Tässä olisi todellinen tehtävä työmarkkinatoimijoille. Nyt niiden ja hallituksen aika kuluu osapuolten resursseja sitovaan riiteltyyn.

Työllisyys- ja muut vaikutukset tulee arvioida asiantuntijaorganisaatioissa

Suomen Yrittäjien paikallista sopimista koskevan jäsenkyselyn käyttö työmarkkinamallin muutosperusteena on räikeä esimerkki lobbausjärjestöjen vallasta ja tutkimustiedon sivuuttamisesta työmarkkinareformien valmistelussa. Lobbareiden ehdotukset ovat jopa haitallisia siltä osin kuin ne eivät tunne työllistymisen esteitä tai hajautettujen työmarkkinamallien heikkoja työllisyystulemia koskevaa tutkimusta.

Työmarkkinoilla on toki aina muutostarpeita, joita toimivissa työmarkkinaneuvotteluissa tulee jatkuvasti arvioida. Eritoten pienyritysten työllistämisen edellytyksiä ja yrittäjien sosiaaliturvaa kannattaisi ratkoa kollektiivisesti. Vaikka työtunnin kustannukset eivät ole Suomessa erityisen korkeat ja työvoimaa voi rekrytoida nollatuntisopimuksilla tai vuokratyöyritysten kautta varsin riskittömästi, voi erityisesti pienille työnantajayrityksille muodostua kohtuuttomaksi koettuja kustannuksia esimerkiksi työntekijöiden sairauspoissaoloista ja perhevapaista.

Työllisyysvaikutusten arviointi on kuitenkin vaativaa, tutkimukseen perustuvaa arviointia. Tarvitaan yhteiskuntatieteellistä, työoikeuden ja taloustieteellistä asiantuntemusta. Kyseessä on lakivalmistelun tehtävä, jonka pitää perustua asiantuntijaorganisaatioissa tehtävään tutkimukseen. Näitä tutkimuksia tuottavia organisaatioita Suomessa ovat Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Kela, tutkimuslaitokset ja korkeakoulut. Myös Valtiontalouden tarkastusviraston sosiaaliturvaa koskevat

tarkastukset ja sosiaaliturvakomitean ongelmaraportit tuottavat tarkkaa tietoa työvoimapolitiikan toimeenpanon keskeisistä kysymyksistä. Nämä instituutiot ovat myös oikeita tahoja ehdottamaan toimenpiteitä, joilla työtä vailla olevaa väestöä saadaan kiinnitettyä työhön.

Pitkällä aikavälillä työmarkkinoiden hallittua kehitystä edistäisi parlamentaarinen, eri järjestöt osallistava työskentely, jossa muodostettaisiin sosiaaliturvakomiteatyöskentelyn tavoin yhteinen näkemys työmarkkinoista tuleviksi vuosiksi ja ehkä jopa vuosikymmeniksi (ks. Sosiaaliturvakomitea 2023). Vastaavan komitean asettaminen rauhoittaisi työmarkkinaneuvotteluiden tilannetta. Työskentelyssä tulisi arvioida samalla kokonaisveroastetta suhteessa julkisrahoitteisiin palveluihin ja pyrkiä kehittämään palveluiden työoloja ja -ehtoja nykyistä kestävämpään suuntaan (ks. Ojala ym. 2022). Tarvitaan siis eri instituutioiden vahvistamista ja yhteen peläämistä, ei työntekijän suojan tai työmarkkinanormien purkamista.

Kirjoittajat

Satu Ojala

YTT, tenure track -tutkija, Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikka
dosentti, Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntapolitiikka, erityisesti työelämäntutkimus
sähköposti: satu.ojala@tuni.fi

Markku Sippola

YTT, vanhempi yliopistonlehtori, Helsingin yliopisto (työelämäopetus)
dosentti, Itä-Suomen yliopisto, sosiaalipolitiikka, erityisesti työpolitiikka
sähköposti: markku.sippola@helsinki.fi

Kirjallisuus

Addison, J. T. & Teixeira, P. (2003) The economics of employment protection.

Journal of Labor Research 24, 85–128. <https://doi.org/10.1007/s12122-003-1031-0>

Ahosniemi, A., Häkämies, J. & Jääskeläinen, A. (2023) Monimuotoinen luonto on vahvan talouden perusta. HS Vieraskynä 23.11.2023.

- Alasalmi, J., Busk H., Kauhanen, A., Leinonen, T., Solovieva, S., Valkonen, T. & Viikari-Juntura, E.** (2020) Työpolitiikka ja työllisyysaste: tutkimukseen perustuvia johtopäätöksiä. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:33. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-951-6>
- Alatalo, J.** (2024) Laajat työllisyysasteet edellyttävät systemaattista jälkikäteisarviota. Työpoliittinen aikakauskirja 1/2024.
- Blanchard, O. & Landier, A.** (2002) The perverse effects of partial labour market reform: Fixed-term contracts in France. *The Economic Journal* 112 (480), F214-F244. <https://doi.org/10.1111/1468-0297.00047>
- Bonoli, G.** (2010) The political economy of active labor-market policy. *Politics & Society* 38 (4), 435-457. <https://doi.org/10.1177/0032329210381235>
- Calligaris, S., Jurvanen, O., Lassi, A., Manaresi, F. & Verlhac, R.** (2023) The slowdown in Finnish productivity growth: Causes and consequences. OECD Science, Technology and Industry Policy Papers, No. 139. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/c1fad5b3-en>
- Eichhorst, W.** (2014) Fixed-term contracts. *IZA World of Labor*, 45. <https://doi.org/10.15185/izawol.45>
- García-Pérez, I., Marinescu, I. & Castello, J. V.** (2019) Can fixed-term contracts put low skilled youth on a better career path? Evidence from Spain. *The Economic Journal* 129 (620), 1693-1730. <https://doi.org/10.1111/eoj.12621>
- Garnero, A.** (2021) The impact of collective bargaining on employment and wage inequality: Evidence from a new taxonomy of bargaining systems. *European Journal of Industrial Relations* 27 (2), 185-202. <https://doi.org/10.1177/0959680120920771>
- Garrow, V.** (2016) Presenteeism: A review of current thinking. <https://www.employment-studies.co.uk/resource/presenteeism-review-current-thinking> (luettu 18.3.2024)
- Hagen, T.** (2003) Do fixed-term contracts increase the long-term employment opportunities of the unemployed? ZEW Discussion Paper 03-49. <https://madoc.bib.uni-mannheim.de/155/> (luettu 18.3.2024)
- HS** (2024) Työministeri Satonen saa kritiikkiä, kun perusteli uudistusta etujärjestön kyselyllä. *Helsingin Sanomat* 4.2.2024. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010203222.html> (luettu 18.3.2024)

- Ilsøe, A. & Larsen, T.-P.** (toim.) (2021) Non-standard work in the Nordics: Troubled waters under the still surface. Nordic Council of Ministers. <https://pub.norden.org/temanord2021-503/> (luettu 18.3.2024)
- Kannala, K.** (2024) Työntekijöiden on saatava lisää päätösvaltaa yrityksissä. HS mielipide 3.2.2024. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000010263904.html> (luettu 18.3.2024)
- Kauhanen, M., Ojala, S., Mäkinen, N., Kyyrä, T. & Pesola, H.** (2022) Palvelujärjestelmän toiminta: osa-aikatyö, tilapäinen työ ja siirtymät kokoaikatyöhön. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:25. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-032-5>
- Kinman, G.** (2019) Sickness presenteeism at work: Prevalence, costs and management. *British Medical Bulletin* 129 (1), 69–78. <https://doi.org/10.1093/bmb/ldy043>
- Kärrylä, I.** (2024) Pohjoismainen malli ja sen neljä poikkeusta – Työmarkkinoiden sääntely ja instituutiot Norjassa, Ruotsissa, Suomessa ja Tanskassa. Helsinki: Uuden talousajattelun keskus.
- Lukkarinen, H.** (2019) Työmarkkinavirrat tarkentavat kuvaa työttömyyden ja työllisyyden kehityksestä. *Tieto & Trendit*. Helsinki: Tilastokeskus. <https://tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2019/tyomarkkinavirrat-tarkentavat-kuvaa-tyottomyyden-ja-tyollisyyden-kehityksesta/> (luettu 18.3.2024)
- Mani A., Mullainathan S., Shafir, E. & Zhao, J.** (2013) Poverty impedes cognitive function. *Science* 341 (6149), 976–980. <https://doi.org/10.1126/science.1238041>
- Micco, A. & Pages-Serra, C.** (2006) The economic effects of employment protection: Evidence from international industry-level data. IZA Discussion Paper No. 2433. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.947097>
- Mäkinen, N. & Ojala, S.** (2024) Etuussanktioiden vaikutukset toimeentuloon, hyvinvointiin ja palveluihin osallistumiseen: systemaattinen kirjallisuuskatsaus. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 61(1). <https://doi.org/10.23990/sa.130266>
- Määttä, A.** (2012) Perusturva ja poiskäännyttäminen. *Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja*.
- OECD** (2020) Faces of joblessness in Finland: A people-centred perspective on employment barriers and policies. <https://www.oecd.org/els/soc/OECD-2020-FoJ-Finland.pdf> (luettu 18.3.2024)

- OECD (2024a) General government debt-to-GDP ratio. <https://data.oecd.org/gga/general-government-debt.htm> (luettu 18.3.2024)
- OECD (2024b) GDP per hour worked. <https://data.oecd.org/lprdy/gdp-per-hour-worked.htm> (luettu 18.3.2024)
- OECD (2024c) Employment rate. <https://data.oecd.org/emp/employment-rate.htm> (luettu 18.3.2024)
- OECD.Stat (2024) Taxing wages – Comparative tables. <https://stats.oecd.org/index.aspx?DataSetCode=AWCOMP#> (luettu 18.3.2024)
- Ojala, S. (2023) Työmarkkinamuutokset on valmisteltava perusteellisesti. HS mielipide 28.12.2023.
- Ojala, S. & Pyöriä, P. (2021) Aikuiskoulutuksen työuravaikutuksia vaikea osoittaa. Alusta! <https://www.tuni.fi/alustalehti/2021/07/01/aikuiskoulutuksen-tyouravaikutuksia-vaikea-osoittaa/> (luettu 18.3.2024)
- Ojala, S., Sippola, M. & Jonker-Hoffrén, P. (2022) Julkisalojen palkkaneuvottelut määrittävät koko palvelujärjestelmän tulevaisuutta. Helsinki: Kunnallisan Kehittämissätiö. <https://kaks.fi/julkaisut/julkisaloven-palkkaneuvottelut-maarittavat-koko-palvelujarjestelman-tulevaisuutta/> (luettu 18.3.2024)
- Pattaro S., Bailey N., Williams E., Gibson, M., Wells, V., Tranmer, M. & Dibben, C. (2022) The impacts of benefit sanctions: A scoping review of the quantitative research evidence. *Journal of Social Policy* 51 (3), 611–653. <https://doi.org/10.1017/S0047279421001069>
- Pichler, S. & Ziebarth, N. R. (2020) Labor market effects of U.S. sick pay mandates. *Journal of Human Resources* 55 (2), 611–659. <https://doi.org/10.3368/jhr.55.3.0117-8514R2>
- Puhani P. A. & Sonderhof K. (2010) The effects of a sick pay reform on absence and on health-related outcomes, *Journal of Health Economics* 29 (2), 285–302. <https://doi.org/10.1016/j.jhealeco.2010.01.003>
- Rubery, J., Keizer, A. & Grimshaw, D. (2016) Flexibility bites back: The multiple and hidden costs of flexible employment policies. *Human Resources Management Journal* 26 (3), 235–251. <https://doi.org/10.1111/1748-8583.12092>
- Skedinger, P. (2011) Employment consequences of employment protection legislation. *Nordic Economic Policy Review* 1/2011, 45–83.
- Sosiaaliturvakomitea (2023) Sosiaaliturvakomitean välimietintö. Valtioneuvoston julkaisu 2023:26. Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-503-0>

- Spasova, S., Bouget, D. & Vanhercke, B.** (2016) Sick pay and sickness benefit schemes in the European Union. Background report for the Social Protection Committee's In-depth Review on sickness benefits. European Social Policy Network (ESPN). Brussels: European Commission.
- STM** (2022) Palvelujen ja etuuksien yhteensovittaminen: Sosiaaliturvakomitean ongelmaraportti. Sosiaaliturvakomitean julkaisuja 2022:4. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8448-6>
- Suomen Pankki** (2021) Koronakriisi ajoi Suomen syvään taantumaa vuonna 2020. <https://vuosikertomus.suomenpankki.fi/2020/toimintakertomus/vaikuttaminen-ja-yhteistyö/korona-ajoi-suomen-syvaan-taantumaa-vuonna-2020/> (luettu 18.3.2024)
- Talouspolitiikan arviointineuvosto** (2024) Economic policy council report 2023. Helsinki: Economic Policy Council. <https://talouspolitiikanarviointineuvosto.fi/raportit/vuosiraportit/raportti-2023/> (luettu 18.3.2024)
- TEM** (2024) Työllisyyskatsaus, tammikuu 2024. Helsinki: työ- ja elinkeinoministeriö. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202402197770>
- The World Bank** (2024) GDP per capita. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD> (luettu 18.3.2024)
- Thommen, Y.** (2022) Reforms of collective bargaining institutions in European Union countries: Bad timing, bad outcomes? *European Journal of Political Economy* 71. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2021.102066>
- Valtioneuvosto** (2023) Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58. Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-763-8>
- VM** (2024) Hallitusohjelman rakennepoliittisten toimien työllisyystavoitteiden seuranta. <https://vm.fi/tyollisyystavoitteiden-seuranta> (luettu 18.3.2024)
- Wright, S., Fletcher, D. R., Stewart, A.** (2020) Punitive benefit sanctions, welfare conditionality, and the social abuse of unemployed people in Britain: Transforming claimants into offenders? *Social Policy & Administration* 54 (2), 278–294. <https://doi.org/10.1111/spol.12577>
- YLE** (2024) Niinistöltä tiukka talousviesti: Suomessa sakkaa pahasti ja pysyvästi. <https://yle.fi/a/74-20073417> (luettu 25.3.2024)
- Ziebarth, N. R. & Karlsson, M.** (2010) A natural experiment on sick pay cuts, sickness absence, and labor costs. *Journal of Public Economics* 94 (11–12), 1108–1122. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2010.09.001>